

26

Shangaan family law

BUKU YA II.

Mahanyela ya le mutini.

Ndzimana ya 7.

Ndzimanyana ya 1. Hlomisa.

Wansati loyi a ha ku tekiwaka a ta eVukatini u vuriwa Hlomisa, hi leswaku wa ha ku hloma. Lembe ri nga hela a ha vuriwa hlomisa laha mutini, kambe loko swi famba a ko a kuma nwana kumbe vambirhi a nga ha vitaniwi hlomisa, u ta vitaniwa NHLANGWANA (wansati lo'wuntswha).

1 Loko a tshuka a va ni khombo ra ku hlwele ku kuma swihlangi u ta huma evuhlomiseni swinwe ni tintangha ta yena. Na kambe e ndzhaku ka nkarhi loko ku ngo hloma unwana wansati kwala mutini hi yena loyi a nga ta faneriwa hi vuhlomisa kasi yena u ta va nhlangwana.

2 Jaha loko ri kurile, ri ringaniwa hi ku teka ensati, ri fanela ku kota ku tirha. U fanela ku kota ku aka yindlu, hi kona swi nga ta khorwisa leswaku u ta swi kota ku hlayisa ensati wa yena. Kasi loko a nga si kota u aka yindlu wa ha langutiwa a ri nwana. Hi le ndlwini ya yena laha a fanelaka ku hlomisela kona.

3 Loko jaha ri nga swi kotanga ku aka yindlu na swona a swi na mhaka u to hlomisela e ndlwini ya mhani wa yena. Mukhegula u to huma a ya etlelela kunwana ku sala nwana wa yena ni hlomisa. Hlomisa leri hi yena nwini wa timbita ta laha ndyangu, hi yena musweki. Hlomisa leri ri ta va kwala timbiteni ku fikela a ntshunxiwa hi wunwana loko ka ha ri ni vateki laha ndyangu. Hi leswaku loko ku fika hlomisa le'rintswha yena u ta nyikiwa embita (u ta huma mbita).

4 Wansati lo'wuntswha loko a tekiwile e tshengweni u ta fikela e ndlwini ya nsati lo'nkulu, nwini wa muti. Kutani loko nkarhi wa yena wa ku huma mbita wu ta va wu fikile u ta humesiwa mbita hi yena nwingi wa yena, kasi i nkatikulobye, u lo rhanga a kandza.

5 Hambi loyi wanuna a ri xisiḽana (a feriwile hi vatswari) u tekela nsati kwalaha a nga kulela kona. Yoloyi a a nwi phamela hi

yena mana wa yena loyi a nga ta nwi humesa mbita.

2 6 Hambi leswi nhlomi (hlomisa) a nga yena mana wa muti hi tlhelo ra timbita ta laha ndyangu swinwe ni mitirho hikwayo ya tlhelo ra ku phamela vandyangu, u etlela e ndlwini ni nuna wa yena.

7 Ku ni vanwana vanhu la'va nga swi kotiki ku hanya ni vanhu vanwana, kutani hlomisa le'ro tano ri ta karhata havomu laha mutini a endlela leswaku va hatlisa va nwi humesa mbita. Na swona loko va nga ringeta ku ala va ku va ta swi fambisa hi nawu, u tala ku endla leswaku nuna wa yena a suka laha mutini hi nhloko ya yena a nga twanananga ni vatswari va yena.

(a) Khanyakude nsati wa Muswazi loko a hloma u lo hlomela e ndlwini ya mana wa yena hikuva Muswazi a a nga si aka yindlu. U tshamisile kona a ko a kuma swihlangi swimbirhi; ndzhaku ka swona a aka yindlu. A huma mbita a ya titshamela e mutini wa yena.

(b) Khataza nkat'a Matsakale loko a hloma u kumile e vukatini ku rhangile vasati vambirhi yena a ri wa vurharhu, kutani a hlomela e ndlwini ya loyi nkulu. U hanyile kona ku ko a kuma xihlangi, ndzhaku a muha mbita loko a akeriwile yindlu ya yena.

Ndzimanyana ya 3.

Hlomiswa ri dyondzisiwa swa muti hi nwingi.

Loko yi ri milawu ya ku hanya nhwanyana wunwana ni wunwana u suka a dyondzisiwile ni ku layiwa a ha ri kaya. Milawu hikwayo ya vutomi loko a ri nwana l'a dyaka a fihlula wa yi tiva.

Nhlomi loko yi fika e vukatini yi fika e mutini lo'wuntswha, laha na byona vutomi bya kona byi nga byintswha e ka yona. Kwalaho nwingi (mana wa nuna) u ta fanela ku nwi dyondzisa swa laha ndyangu. U ta nwi komba timbita to swekela e ka tona. Mbita ya vuswa, ya muroho, mbita ya mati, ya tihove, switshatshana ni tinhlelo, swirhundzu na swona swintewana. U nwi komba na wona madulu ni tingula ta mavele, ni switendza swa timanga; u nwi komba ni mindyelo; wa mukhalabye ni wa nuna ni wa swihlangi ni hikwaswo le'swi fanelaka. Loko a ha ku fika a nga si tolovela, loko a heta ku sweka u ta vitana nwingi a ta ta phama. Swi ta taka masikwanyana a ri karhi a endlisa

2 xisweswo, kutaku loko a swi vonile, u ta hamba o na heta ku sweka o phamela swibye hikwaswo swa ndyangu.

3 Kik. (a) Gavaza nsati wa Hunisi wa Munwanati loko a hloma u kumile nwingi wa yena a khomile ndyangu. Hi yena loyi a nga nwi nyiketa hikwaswo ni ku nwi komba mukhuva lowu a fanelaka ku tirha ha wona laha mutini. Leswi Hunisi a a akile yindlu a a etlela kona ni nuna wa yena; kambe a a ya le ka nwingi ku ya tirha kona. Nwingi a nwi komba mbita leyi a fanelaka ku yi tirhisa loko vanhu va hlayile, ni le'yi fanelaka loko vanhu va nga talanga. A nwi komba ni swimbitana swa muroho, ni timbita le'tikulu le'ti khomeleke swo kandzela ha swona ni swo handzela ha swona (rininga ni mphoho); hikwaswo leswi swi vekiwile e khurisini ni le rikupakupeni ra yindlu. Loko a hetile sweswo a nwi yisa e handle e xivaveni, ni le madulwini a ya nwi komba kambe le'swi hlayisiwaka kona. Dulu ra timanga hi leri; Ngula ya mavele hi leyi; Ngula ya tindluwa hi leyi loko u ta lava ku sweka tihove; tinyawa na tona hi leti; ku vula nwingi wa yena timhaka leti hikwato. A nwi komba ni mbita yo lovekela mbila ni ya madleke (vuputsu), a nwi komba na rona sambelo ro chelela nuna mati yo hlamba ha wona, kumbe nkulukumba wa muti.

(b) Muhlavasi nkat'a Maboko Matilave loko a hloma u kumile nwingi wa yena a ri ni nwana wa nhwanyana a nga yena muharivo wa hlomisa. Nhlomi hi yena a nga ta va nwini wa muti; hikokwalaho nwingi wa yena a nga sungula ku nwi komba ni ku nwi dyondzisa swa ntirho wa ku lunghisa swakudya e ndyangwini lowu. Ku ka mati wa ha ri mpundzu ni ku tseleka timbita hi nkarhi wa kona wa ku fihlula; ku lunghisa mati ya nuna kumbe ya mukhalabye ya ku hlamba ma cheriwa e sambelweni. Swilo leswi hikwaswo a swi kombiwa ni ku swi dyo ndzisiwa kwalaha mutini lowu; kambe loko wu ri ntirho hi woxe u suka a wu dyondzile e kaya.

Mhaka yo rhanga e kuxeni ka siku Nhlomi yi pfukela e nambyeni kumbe e xihlobyeni ku ya ka mati. Wa ma kufumeta a chelela nuna ni valamu ni mukhalabye na yena nwingi. Loko a sungula ku sweka, a tselekile timbita u ta pfa a hlantswa swibye, nkarhi wolowo nwingi u ta nwi pfuna ku pfa a tlhorhela timanga. Mbita ya vuzwa yi le

4 Kitikweni na yona ya muroho. Loko mbita yi ri karhi yi swekiwa, loko a ri ni muharivo a nga pfa a nwi kandzela timanga, kasi loko a nga ri na yena u to tikandzela loko mbita yi ri karhi yi phyaphyarha. Timanga loko ti kandziwile ti to cheriwa e mbiteni ya muroho ti kandzela. Ntsena loko yi ri miroho ya vongwe u ta sungula hi ku punga timanga hi ku ta pukutsela miroho a chela. Loko hikwaswo swi upfile, yena a ha ri lo'wantswha e mutini u to ya suma e ka nwingi leswaku a nwi phamela; kasi loko a ri wa masiku laha ndyangu lowu, u to phama yena nwini.

Swibye swi ya hi vini va swona; xa nuna xi phamela yena ntsena, swi tano na xona xa mukhalabye ni xa mukhegula ni swa vafana ni vanhwanyana. Loko ku tshuka ku fika vaendzi, vona va ta fanela ku swekeriwa swa vona. Loko va ri vo hundza hi laha kaya vona va nga fihlutiwa le'byi nga ta va byi ri kona, byi nga dyiwanga.

Hi ndzhenga nwingi loyi u ta huma ni vanhwanyana vanwana va muti va ya e ku rhoteleni ka tihunyi. Loko wu ri nkarhi wa ku hluka ka le'swi milaka, va ta kha miroho ya xihaja, muphye, muxiji ni swinwana. Loko va vuyile u ta tlhela a teka khuwana a tsutsumela e nambyeni kumbe e xihlobyeni ku ya ka mati yo ta sweka swa xilalelo.

Loko a fikile kaya nkarhi wu fikile wa ku tseleka timbita ta xilalelo u ta kukula nkuma e xitikweni a tshivela ndzilo a tseleka timbita ta yena. U ta sweka a va phamela va lalela. Loko ri perile nkarhi wa ku etlela wu ri kusuhi u ta ya andlalela nuna sangu; leyi i yindlu ya yena laha na yena a etlelaka kona.

Loko ku phamiwa vuswa kususiwa byitsanana hi nkombe byi vekiwa kunwana, ku va kona ku phameriwaka wanuna. A swi endleki ku phamela xikanwe e xibyeni xa wanuna, hikuva i munhu wa tinyimpi va nga rhanga hi yena e nyimpini va nwi dlaya. Wolowo i nawu lowu vavasati va nga wu rivariki.

Ndyelo wa wanuna wa khateriwa. Wu vakeriwa e xitshatsheni, xi funengetiwa; kumbe wu veheriwa e ximbvulwaneni xi nga ni xipfalo. Xitshatshana ni xifunengeto xa xona swi sasekisiwa (bombisa) hi vuhlalu. Nhlomi (Hlomisa) a yi engheni e tshangeni ra tihomu. Loko

5 a lava ku sindza hi vulongo wo kombela vafana va ya nwi nusela byona; loko ku nga ri na vafana u fanela ku rhuma vanhwanyana la'vatsanana va ya nwi nusela byona.

Ku rhiyiwa ka Nhlomi ku vona vumunhu bya yena.

Loko nhlomi yi sungula mitirho ya yona laha vukatini, va ta rhandza ku tiva leswaku i munhu muni-ke? Vanwana va ta hlaya timongo, kutani va ti cukumetela e ndlwini, va nwi rhuma leswaku a ya kukula. Loko a ri munhu wa xiviri u ta ti rholeta a ti hlengelela, a ti hlayisa e xibyeni, a veka. Loko a ri wo swi tiva u hatla a ya ti komba nwingi wa yena.

Nkarhi wunwana vanwana va nwi rhiya hi nyama. Va yi tsemelela va ri vona, yi hlayiwa, masuku va nwi nyika leswaku a yi sweka. Kutaku loko a phurile, a yi tisa va tlhela va yi hlaya. Loko yi kumiwa yi ri kona hikwayo, va ta tiva leswaku i munhu nene, kasi loko ku kumeka leswaku swinwana swa yona swi nyamalarile, va ta nwi vilela.

Nhlomi yi nga ha rhiyiwa hi timanga le'ti nga lo nwalala e ndlwini, na kona a rhumiwa ku ya kukula. Loko a taka tinwana a phorha u ta va a tiviwile leswaku i munhu wa ritiho. Swilo leswi loko swi ri karhi swi nyamalala, u ta vutisiwa, a komba hilaha swi nga famba ha kona. Loko swi voniwile swinene leswaku wa teka, a nga rhumeriwa e ka rikwavo ni vito ra vukhamba (muyivi).

Loko a kaneta swi nga endla leswaku va ko va ya e mungomeni, va ya hlahuva. Loko a vuya a khanile wa rihwa; kasi loko a vuya a wile, va ka yena va nga nwi vuyisa hi xanchumu (homu yo ta khongela ha yona leswaku a rivaleriwa). A nga vuya swi hela. Loko va nga ha nwi lavi va le vukatini, vukati byi nga fa hi mhaka leyi. Swi chavisa ngopfu loko wansati a yiva; siku rinwana a nga dlayisa ndyangu hi ku wu swekela swilo le'swi nga yiviwa. Vini va swona va nga endlelela, kutani vadyi va swilo leswi va humeleriwa hi khombo. Nkarhi wunwana a nga lumbetiwa ntsena byi ri vukwele, kwalaho loko swi laviwa swi kumiwa swinene leswaku kunene a nga dyohi nchumu, swi nga endleka leswaku a rihwa.

K24/11

6 Nhlomi ya ringetiwa hi tlhelo ra mitirho. Loko a fanela ku tlhokola ni ku kandza mavele u fanela ku ka a nga halateli. Loko ya ri mavele la'ya andzaka, ma ta fanela ku vuya ma ri tano; hambixi ri comela e ku sileni na xona xi ta fanela ku vuya xi nga hungutekanga, hi kona va nga ta ku: Nwa-Mani i wansati, hi tekile wansati kunene. Wa swi kota ku hlayisa swilo. Kutani u ta tshembeka; hambixi nwingi o tshuka a endzile a nga vileli, wo tiva leswaku le kaya u siyile wansati loyi swilo swa muti swi nga ta sala swi hlayisekile ku kota loko yena a ri kona.

Vanwanyana la'va nga na ku tiva ka vumunhu, vo suka ekaya va layiwile e ka timhaka to fana ni leti. Va swi tiva leswaku swi to va swa nkarhinyana loko va tiyisela swi ta hatla ku hela; kunene loko a tiyiserile masikwanyana, u to twa va ri karhi va nwi dzunisa: A mi vonike, loko va ku munhu u tekile va vula leswi; hi yena a nga wansati ka. Nwana va hina u tekile a kunene. Nhwanyana loyi na yena u ta swi vona hi yexe leswaku kunene wa rhandziwa. U kandzile vukati.

Swiyila swinwana swa Nhlomi (hlomisa).

Ku ni mirhi le'yo tala le'yi nga orhiwiki; hi leswaku leyi tihunyi ta yona ti nga tshiveriwiki; ku fana ni mbholovisana, ntsengele xitsalala ni minwana. Kutani loko nhlomi yi fika yi fanele ku kombiwa mirhi hikwayo le'yi nga orhiwiki e ndyangwini wolowo. Vanwana va biya miti hi xitsalala; hikokwalaho e ka vona a xi fanekelanga ku orhiwa; vanwana va biya miti hi nkonola, kwalaho nkonola wa yila e ka vona. Loko a ya e ku rhoteleni ka mahlahla wa chava ku rhotela tihunyi ta mbholovisana, ni ta xitsalala, loko a byeriwile leswaku muti wu biyiwile hi yona mirhi leyi.

Xana nhlomi yi ni nsimu, ya rima xana?

1 Nhlomi loko yi fika laha mutini yi fanele ku laveriwa ensimu laha yi nga ta tlanga kona. Swa tiviwa leswaku hi yena nwini wa timbita ta laha mutini; kambe ku ta fika nkarhi wo tshova swifaki, kutani loko a nga ri na nsimu u to navela xifaki kasi a nga na laha

6 a nga tshovaka kona. Yinwana mhaka hi leswaku u fanele ku tikomba leswaku kunene i wansati, a nga rima ni ku hlayisa ndyangu swinene.

7 2 E ka Nhlomi ku tirha swa le ndlwini (ndyangu) ntsena a swi vuriwi leswaku u ni mitirho. Ku rima hi wona wu nga ntirho lo'wukulu. Nwa-Mani i wansati, wa xi halalata; hi leswaku wa rima. Wansati u fanele ku kota mitirho hikwayo ya le masinwini: Ku byala matshimbu, timbewu ta xisati (timanga, tindluwa, tinyawa, rininga, tinhwembe, matambala, mindzheko, mitsembula ni swinwana ni swinwana.

3 Nhlomi e nsinwini ya nwingi a nga nghenisi voko, handle ka loko a nga lo rhumiwa. E nsinwini ya nuna wa tirha. Wa byalela loko mavele ma nga milanga swinene; wa hlakula; wa tshovela; kambe e ku nghenisa voko a tshova xifaki kona a nga na fanelo. E nsinwini ya nuna a ku tshoviwi xifaki, mavele ya yona ma langutela loko vavasati va heleriwile, hi kona va ma phakeriwaka.

4 Loko ku tshoveriwile, mavele ya vongwe ma herile, Nhlomi u ta sungula hi ya yena a ma tirhisa, kutani loko ma herile u ta komba timhaka e ka nwingi wa yena; kutani ku ta dyiwa ya nwingi. Loko na wona ma herile, va ta ya suma e ka mukhalabye wa muti, kutani hi kona a nga ta va nyika ya yena leswaku va ma tirhisa.

5 Nhlomi na yona yi fanele ku lumeleriwa exikomu a ta kota ku titirhela swa yena swa tlhelo ro rima, ku hlakula ni ku khulela muti.

6 Loko a ri ni xihlangi xa le makatleni wo rima a xi velelele (beburile); kambe loko a ri ni makwavo lo'ntsongo a nga nwi tamelela xihlangi lexi; kumbe loko a kumile laha kaya vukatini bya yena, nuna a ri ni ndzisana ya nhwanyana wa nwi tamemela xihlangi, kumbe nwingi loko va twanana swinene wa nwi pfuna mikarhi leyi swi fanelaka.

7 Ndzhaku ka loko a hlomile Makhana nkat'a Mudungazi u hetile lembe ro rhanga ra vuhlomi bya yena a ri karhi a ya e ku rimeni loko a hetile ku tirha swa laha kaya, a va yiserile swakudya lomu va tirhaka kona vingi va yena. Loko a va hile mati yo hlamba mavoko ni swakudya hi kona a yaka e nsinwini ya yena a ya rima. Nkarhi wunwana a nga swi koti ku kuma enkarhi wo ya rima loko a pfukile a kandza, na swona ku nga ri na tihunyi to ringana laha mutini, kasi ku sweka swona swi nwi langutele.

8 Hi nkarhi wa xirinu loko rixa vingi vo pfukela e masinwini, kasi laha kaya ku sele nwana wa vona (Nhlomi) a sala a sweka a lunghisa hikwaswo swa muti hilaha swi fanelaka ha kona. Sweswo loko swi herile u va heleketela swakudya, nozhaku ku va kona a kumaka nkarhi wo ya e nsinwini ya yena. Loko a nga ri na tihunyi e kaya u ta ya kona ku ya rhotela tihunyi; nkarhi lowu a nga ta vuya ha wona loko tihunyi ti kala wu ta va wu ri nkarhi wa ku lunghisa swakudya swa xilalelo.

9 Nhlomi (Hlomisa) i munhu loyi a ha ku fikaka e ndyangwini wunwana a suka e ka wunwana; hambu wo va muti wunwe. Yena wa ha ri n'eni, wa ha ri xihlangi, a nga yi ku ya rima NSIMU ya hosi. E nsinwini ya hosi ku ya tinhlangwana, va nga vavasati la'vantswha.

Nhlomi yi nyikiwa (humesiwa) embita.

Nhlomi yihi ni yihi yi nyikiwa embita loko (a) va vona leswaku u tshamisile ku ringana laha mbiteni ya nwingi, u tekile malembe. (b) Va nga hatlisa ku nwi humesa mbita loko va nga twanani, vutomi bya kona byi nga tivikani, (c) loko a ri nsati lo'nkulu wa hosi, a nga mana wa tiko, yena a nga xwi loko a fika e vukatini, u fanela ku hatlisa a va ni mbita ya yena. (d) loko ku fika Nhlomi le'yintswa (Ndzisana ya nuna loko a hlomisa).

1 Loko nhlomi le'yintswa yi fika laha mutini, loyi a a ri kona u fanela ku nyikiwa (humesiwa) mbita ya yena xikanwe; swi nga endleki leswaku va va swinwe e mbiteni yinwe, wunwana lo'wo loloha u to dlayisa wunwana mitirho. Mbita ya laha kaya yi fanela ku khomiwa hi loyi a ha ku fikaka. Loyi a humeke mbita na yena wa ha fanela ku phamela vingi va yena, a nga va tsoni, u dya na vona.

2 Nwingi (nhlomi) loko a ko a hlwela e mbiteni a heta malembe swi komba ku twanana ni ku hanyisana swinene ni vatswari va nuna. Ku twanana loko ku ri hava a nga hlweri ku humesiwa ya yena mbita a ya endla swa yena a ri yexe kule na nwingi; kambe xi ta va xisandzu e ka Hlomisa leri.

3 Nkarhi wunwana loko a ri nwana wo velekiwa nwingi (Nhlomi) a nga pfumeri ku sukela nwingi wa yena. U tshama na yena a nwi hlayisa hi ku vona ku twanana ni ku hanyisana khwatsi.

9 4 Mhlomi leyi loko a ri nsati lo'nkulu wa hosi le'yi fumaka, loyi a nga ta veleka hosi, loyi a nga mana wa tiko, yena a nga yimisiwi embiteni ya nwingi, u hatla a nyikiwa (humesiwa) ndyangu. Loyi i mana wa VANHU. U le henhla ka mindyangu hikwayo, a nga swi koti ku va hansi ka wunwana ndyangu; hikokwalaho u kuma ndyangu xikanwe loko a ha ku fika.

5 Hambi vavanuna va wu tiva nawu lowu a va ngeni e timhakeni ta ku humesa munhu mbita. Kambe loko ya ri makungu a va ma pfumari; hikuva ku huma ndyangu a hi mhaka le'yitsanana, i mhaka le'yikulu ngopfu, le'yi endlwakwa hi vakulukumba. (Hi nkhenza makungu) hi leswaku mhaka le'yikulu hi loko munhu a tivisiwa timhaka ti nga si endlakala.

6 Hlomisa ri humesiwa mbita hi nwingi. Nuna wa yena a nga na rito e timhakeni ta kona. Mukhegulu loyi loko a ri ni varikwavo kwalaho kusuhi wa va tivisa. Loko va ri vanhu vanene va ta nwi nyika leswi va swi kotaka swa swibye le'swi nga ta nwi pfuna ku tirhela ka swona.

7 Mukhegula u ta sweka mbita ya vuswa, a vitana nwingi (nsati wa nwana wa yena) a ku ka yena: "Nwananga, sweswi u tshamile ku ringana laha ndyangu, namuntlha ndzi ku humesa ya wena mbita. U tirhile swinene na mina hi malwandla la'makulu; swi ndzi tsakisile ngopfu. Sweswi u fanela ku va ni ndyangu lo'wu nga wa wena. Wa ha to hi hlayisa tanihi laha u nga endla ha kona."

8 Hambi a swi kota ku vula marito ko loku a byeriwa mhaka leyi, mhaka le'yikulu u to silela madleke, a ya nkhenza ha wona e ka mana (nwingi) wa yena. U ta suka a ya ka vona, a ya va byela hikwaswo le'swi humeleleke, ni hi ndlela leyi swi nga ta ha yona. Na vona vatswari va yena va ta tsaka ngopfu, kutani na vona va ta ringeta hi matimba ku nwi longisa, ku nga ku nwi pfuna hi swibya leswi a nga ta swi tirhisa. Loko a vuya kona u ta va sweswi a hanya e mutini wa yena. Hikwaswo leswi a nga ta swi kuma u ta va a ri karhi a dya na vona hi xipandzwa lexi a xi humesaka siku rinwana ni rinwana.

9 9 Wunwana nhwanyana (hlomisa) a nga pfuxa nkitsi-kitsi hi ku
 chava mitirho ni ku loloha. U ta endla futa laha mutini, loko va
 10 ku va nwi hlamula vo vuya na yena. Kwalaho a va nga koti ku endla
 nchumu ha yena loko ku nga ri ku nwi humesa mbita, va hambana na
 swona. Kambe mhaka yo tano i tingana, va rikwavo loko va yi twa a
 yi nga va tsakisi.

(a) Cheyeza nkata Xihangule u hatlisile ku kuma mbita ya yena hikuva u te a ha ku hloma, na yona ndzisana ya Xihangule, a nga Mudumela, o hlomisa, hikokwalaho Cheyeza va nga hatlisa ku nwi humesa mbita leswaku Nhlomi le'yintswa, nkata Mudumela, a ta sala a fuma hikwaswo swa ndyangu, a nga karhatani na munhu.

(b) Milarisi nkata Kolweni yena u te loko a hloma a kuma nwingi a khomile ndyangu. Milarisi a a lehile mavoko (loloha) a ri ritswha (kariha). A a etlela ni ku pfuka hi nkarhi lo'wu rhandzaka hi yena; a ya matini loko mbilu yi vula sweswo; a sweka loko a swi rhandza yena nwini, a nga ri na mhaka ni mikarhi. Loko va ku va komba timhaka leti vo vuya naye. Xikanwe nwingi hiloko a nwi humesa mbita. Sweswo a swi na makungu hikuva swi endliwa hi nchavo.

(c) Jamela nkata Mathalaza loko a hloma u kumile Mathalaza a ri ni vasati vambirhi laha mutini, kutani a fikela e mbiteni ya nsati lo'nkulu a nga yena mana wa muti. Jamela a a ri nwana wa ku tswalwa; A endla hikwaswo hilaha a nga layiwa ha kona ni hilaha yena a a twisisa ha kona. Va hanyisana swinene ni nwingi wa yena va tsakisana masiku hikwawo. Loko ku fikile nkarhi lowu nwingi (mukhegulu) a nga te u nwi humesa mbita yana a nga pfumelanga, kutani va swi tshikisa xisweswo a sala a ha ri e mbiteni ya ndyangu, ku ri ni ku rhula lo'kukulu.

10 Loko hlomisa ri hlomele e ndlwini ya nwingi hi leswi nuna a a nga si aka yindlu, loko ku hundzile mikarhi u ta fanela ku akeriwa ya yena; kambe loko tindlu ti tele u ta fanela ku aka yo swekela ka yona. Hi leswaku siku a humaka mbita swi nga ti nwi karhata hi masiku ya timpfula.

10 11 Wansati loko a nyikiwile mbita ya yena swi vula leswaku sweswi wa tifuma, swilo hikwaswo swa kwalaho ndyangu swo ba nhloko ya yena. A swi fani ni tolo a a suma e ka nwingi loko a vona swo karhata.

NDZIMANA YA 8.

Mitirho ni matshamele ya Wansati e Mutini.

1. Xichavo ni ku kurisa nuna.

E swilweni hikwaswo wansati wa xiviri u ni xichavo na swona u kurisa nuna wa yena. Loko a vulavula na yena u ri: NWINA, a nga vuli: WENA. Sweswo xi ta va xisolo. Swa yila kambe ku vitana nuna hi vito ra yena. Wanuna u vitaniwa hi vito ra nwana wa yena: Tata wa Misaveni. Tata wa Mpfuleni. Ni loko a vulavula hi yena a nga ri kusuhi u ri: Tata wa Mani, a vula vito ra nwana. Loko a losa wanuna wa khinsama.

Ku fanisa: Maendlela ya hambene ni ya Xisutho, hambi ya ri ya Xienda. Va-tsonga va khinsama kambe va ri karhi va languta loyi va vulavulaka na yena; loko ku nga ri la'va tingana vona va chavisaka kumbe ku chavana ni mahlo ya vanwana vanhu. Vasutho vona va losela va ri karhi swi voyamela tlhelo ro komba ku etlela hi rivambu. (Ku etlela hi rivambu swi endliwa hi mani na mani, hambi wanuna hambi wansati loko ku losiwa hosi Mudjadji). Kasi va-Venda vona va swi hundzeleta hikwaswo le'swi endliwaka hi vaSutho kumbe vaTsonga.

2. Mitirho ya le mutini.

Mitirho ya le kaya (ndyangu).

Wansati lo'wunswa loko a nyikiwile mbita (ndyangu wa yena) na swona a ri ni xihlangi kumbe swihlangi, mitirho ya kona na yona yi ya yi tala hikuva milomo yi ta va yi andzile. Wansati loyi i mana wa muti wa yena; hikwavo va nwi vona ni ku nwi vula munhu. U tilangutela muti wa yena hilaha a swi vonaka ha kona. Wa rhidela tindlu loko ti tshuvukile, a sindza; wa tshutshutsa tindlu loko ti

K24/11

11 fanela ku endliwa le'tinswaha hi nkarhi wa kona. U lunghisa ndyangu leswaku wu tshamisa wu sasekile wu vonaka leswaku ku hanya vanhu kona. Wa wu kukula. Tihunyini hi yena, ni le nambyeni hi yena. I mana wa vanhu.

Ku kukula xitiko. Ku kukula yindlu.

1 Ku tisasekisa ku laviwa hi vanhu hikwavo. Hambi xi ri xihlangi xi rhandza swo saseka na xona. Nawu wa ku kukula xitiko wu ni timhaka timbirhi e ka wona. (a) Ku nyenya thyaka, (b) Ku chava vuloyi ni le'swi fanaka na byona. Ku chava thyaka.

12 2 Ku chava thyaka munhu u fanela ku kukula nkuma e xitikweni a nga si tshivela ndzilo. Vavasati nawu lowu va wu tiva ngopfu. Swi tsandza ni loko wansati a nga si va ni vukati nawu lowu u wu dyondzisiwile wa wu tiva swinene, wa wu tirhisa; kutani loko a ri ni vukati bya yena u wu tirhisa hi ku tala.

3 Mhaka ya vumbirhi ku chaviwa ku biha ka vanhu. Swa endleka leswaku vanhu vanwana va chela mirhi le'yi onhaka e xitikweni xa munhu, leswaku ku vangeka makhombo ni mikitsikitsi. Leswi swi vuriwa vuloyi.

Xiko.... Maalakubyelwa wa ka Povela a a nga twanana ni hosi Dabuka, hiloko hosi vona leswaku a swi pfuni nchumu ku hlayisa munhu lo'wo tano e tikweni u ta onha vanhu. Hi loko hosi yi ta rhuma Dukuza (tihosi ti ni mirhi le'mikulu ngopfu) a ya nyunyeta murhi (a-va-hi-lombe) e switikweni swa ka Maalakubyelwa loko vini va muti va humile va famba va chucha. Loko va ka Maalakubyelwa va vuyile, va fika va tshivela mindzilo ya vona, a swa ha tekanga masiku. Xikanwe ko humelela madzolonga, yo va ngondzo-ngondzo, vo rhurha. Ku fanisa: Ku ni murhi lowu va nge i mbholovisana (-ni), lowu hlomisa ri wu kombiwaka loko ri fika laha ndyangu leswaku ri nga wu rhoteli tihunyi ta wona. Wa holovisa vanhu, wa tlhanya mindyangu loko wu tshiveriwile e xitikweni.

4 Nkarhi wunwana ni wunwana nhwanyana u dyondzisiwa ku kukula nkuma e xitikweni ku basa swinene a nga si tshivela ndzilo. Nkarhi

12 lowu a nga hlomisa, nwingi wo nwi byela swilo leswi a pfaka a ri karhi a swi tiva hi le kaya ka yena. Vavasati va kukula switiko swa vona hi ku chava timhaka leti.

Ku tsandzeka ka wansati ku hlayisa swa yindlu.

1 Hi yinwana ya tifanelo ta wansati loyi a tekiweke ku hlayisa swa yindlu ya yena. Loko a nga swi koti ku hlayisa swa yindlu u mhaka leyi yi nwi sorisa vanhu; tlhelo rinwana nuna swi ta nwi karhata loko a tshama e thyakeni na swona va ri karhi va hlekiwa hi vanhu; swi nga endla leswaku nuna a nwi ba, kumbe va ko va hlongolana. Loko o tshuka a balekela ka rikwavo hi mhaka ya vulolo ni vusopfa
13 bya yena a nge fiki a ri vula e ka rikwavo, hikuva wa swi tiva leswaku loko a huma hi nyangwa le kaya siku a hlomaka u byeriwile swinene leswaku wansati hi ku gingirika, ku tsakisa nuna ni nwingi, handle ka sweswo a nga ka a nga byi kandzi vukati.

2 Loko wansati loyi a endla mhaka le'yo tano u karhata varikwavo, u va vangela milandzu, hikuva u ta fanela ku tlherisiwa hi xanchumu. Va ni matimba yo lava homu yo nwi vuyisa ha yona; loko va karhata va nga lava xuma xa vona ni vana, vukati byi fa, hikuva u ala ku endla leswi a nga te u ya e vukatini a ya endla swona.

3 Na swona nawu lowu wu tiyisiwa hikuva loko a lo biwa handle ka nandzu nuna wa yena u ta fanela ku nwi landza hi xanchumu le'xi nga ta fika xi korwisa va ka vona.

4 Mhaka ya vusopfa ni vulolo bya wansati e vukatini yi lulamisiwa hi vatswari va loyi wansati ni loyi wanuna; loko yi nga tsandza vona yi ko yi ya e hubyeni yi ta ya dya loyi wansati, kwalaho vatswari va yena va nga loveriwa hi swo tala.

5 Ku rhidela ni ku sindza tindlu i fanelo le'yikulu ya wansati lo'wunswaha e vukatini. Kambe fanelo le' yi tlulaka hikwato i ya ku lunghisa swakudya; ku tlhokola, ku kandza ni ku sweka. (Nyoka yi famba hi marhumbu), loko nuna ni vana va nga dyi nchumu, va karhatiwa hi ndlala, u ta va a tele yini e vukatini? Swilo swo tano loko swi humelela, nsati loyi a nga biwa swo vava a ko a tsutsumela

13 kaya ka yena; Kutani na kona a a nga yimi na munhu, varikwavo va ta nwi lahla, na yona HUVO yi nga va lahla.

1 XIKO. Nxalati nsati wa Tlhelani loko a ri vukatini a va ni vusopfa a loloha. Tlhelani a a ri munhu wo lulama ngopfu, a nga lavi pongo; a ringeta ku kombisa nsati ku biha ka vulolo ni vusopfa lebyi a byi endlaka; kambe swi nga pfuni nchumu. Tlhelani a tlakusa voko a ba Nxalati, kutani Nxalati a tsutsumela eka rikwavo.

Loko va rikwavo ka Nxalati va lava ku tiva le'xi nga nwi susa e vukatini Nxalati o tilumaluma (a tsandzaka ku vula ntiyiso).

14 2 Ni mixo hi loko Tlhelani a nwi landza kwale ka rikwavo. A fika a tshamisa kwale hubyeni. Hi loko nhwanyana a ya teka nhonga, kutani a ya rhurhela Tlhelani e ndlwini. Va tile va ta nwi vuyisa; loko leswo swi herile Tlhelani u te: Ndzi landzile nsati wa mina. Loko ku vitaniwile loyi wa nkat'a kwe, hi loko a hlamusela leswi va lwaka ha swona, a ku: Nsati loyi wa mina ndzi nwi bile; hi lwela vusopfa na ku loloha. Ndzi holova na yena hi leswi a nga kukuriki yindlu, hi ngo tshamisa e mpulukutseni; mati yo nwa loko hi ma lava i nyimpi masiku hikwawo; swakudya wo sweka loko mbilu ya yena yi ku sweka, kutani ndzi nga holova, ndzi ko ndzi karhala ndzi nwi tlhandleka voko. Yena a suka a famba. Ndzi nwi tekele ku ta ndzi endlela mitirho yoleyi a alaka ku yi endla, kutani a ndzi tivi lexi ndzi fanelaka ku xi endla sweswi. Ndzi to twa nwina vatatana.

3 Nxalati a nga ha swi kotanga ku hlamula hikuva hikwaswo leswi swi nga vuriwa hi nuna a wu ri ntiyiso. Mukhalabye a tshinya nwana wa yena, na yena mukhegula a tatisa. Hi loko va ku ka Mukonwana muka u ta vuya.

4 Ku dlamutiwa vuputsu. Loko byi lulamile va rhuma munhu a nwi heleketa. Ntsumi loko yi fika yi ku: "Va ka Rikhotso va vula sweswo va ri: Hi vuyisa nsati wa wena hi loyi. I nwana wa hina, kambe wa dyoha. Mitirho leyo hikwayo u fanele ku yi tirha. Swi ni tingana e ka hina loko a endla swilo swa muxaka lowu. Ha tshemba a a nga ha engeti loko a ri munhu."

14 5 Tlhelani ku hlamula ka yena a ku: "Wo ya tlangela e ka
vatatana, ku ka ndzi nwi ba ndzi lo karhala hilaha ndzi nga va
hlamusela ha kona a hi lwanga hi swinwana, loko kunene a nga endla
tifanelo ta yena ku hava xo karhata kwala." Ntsumi yi tlhela yi
muka ku ya fikisa marito walawo ya mukonwana wa vona. Vanwana a va
15 hlweri ku karhala. Xikanwe loko a byela wansati a nga yingisi, wo
yi endla mhaka.

(a) Nwakhosa loko a fika e vukatini e ka ka Xitlhelana, a ri
nkata Nongoti, u fikele ku loloha ni vusopfa. Loko Nongoti a ku wa
vula swo wela e hansi. Na vona vatswari va Nongoti a na va swi
vonile, hi loko ku kaneriwa, ku rhumiwa mana wa Nongoti (nwingi wa
loyi wa Nhlomi) a nwi heleketa e ka rikwavo. Mukhegula loko a fika
kwale ka VATSWEKULOBYE a ku: Ndzi rhumiwile ku tisa nwana wa nwina
hi loyi, mi ta nwi laya. Sweswo loko swi herile, a suka a timukela
kaya, a siya anwingi kwale ka rikwavo.

(b) I nwana wa vona va nwi tiva. Xikanwe va swi tivile leswaku
vulolo byi nga nwi hambanisa ni va le vukatini. Va xwile na yena
masiku, va ri karhi va nwi laya; ku nga ku nwi komba leswaku vulolo
bya yena byi ta nwi onhela vukati, a a nga vi na kaya (muti).

(c) Kute loko va vona leswaku swi ringene ku nwi laya ka kona,
va dlamuta swiputswana, va rhuma munhu a nwi heleketa.

(d) Loko ntsumi yi fika, yi ku: "Va vula sweswo va ka Xitlhelana,
va ri: Nsati wa nwina hi loyi. Swa hi nyumisa ngopfu loko hi te hi
tswalane ni vanhu kutani nwana wa hina a ya tshika tifanelo ta yena
ta ndyangu. Hi ringetile ku komba leswi vanwana va hanyisaka xiswona,
loko a a ri nwana wo twa a a nga ha ta engeta." Vona va nkhensa.
Va nwi amukela nsati wa vona, va ku: "Ha tlangela; kunene vo veleka
mmiri, mbilu munhu u ni ya yena. Loko a endla tifanelo ta yena i
muti wa kwe, a nga toviwi hi nhwala." Ntsumi yi suka yi ti fambela
ku ya suma hikwaswo leswi swi nga vuriwa.

(e) Vanwana loko swi karhatile ngopfu mhaka ya vusopfa ni
vulolo ya swi kota ku dlaya evukati. Va nga vula va ku: "Nwana wa
nwina hi yoloye, hi nge swi koti ku hanya na yena; hi nyikeni swa

15 hina, hi avana xikanwe, a hi swi lavi ku tshama hi ri e mitengweni hi munhu wo endla hivomu." Hikwavo va tirha swi vava, a nga kona loyi a nga nsimbi.

16 6 Hambi leswi vavasati la'vantswha lava, va layiwaka ku hlayisa vingi va vona vanwana va swi kota ku tsona nwingi swakudya, kumbe ku nwi gotseka kunene; swi komba leswaku a nga swi rhandzi ku nwi phamela. Nuna loko a vona sweswo swi nga ka swi nga nwi tsakisi. Swi ta va holovisa ni ku endla leswaku a nwi ba. Manana u fanele ku dya; swi nga antswa ku pfumala mina. Hambi a nga ringeta ku tsutsumela e ka rikwavo mhaka yoleyo va ta yi sola, a a nga vi na wo yima na yena, hikuva a yi sasekanga. Yi nga ka yi nga yi na le hubyeni, hikuva na yona huvo yi nge yi yimeri.

7 Vanwana vavanuna va swi kota ku ba wansati hi leswaku a nga endlanga tifanelo ta yena ta ndyangu; kasi siku rinwana u tsandze hi ku ka a nga tiphini e mmirini, kwalaho xihoxo xi ta va xi ri ni wanuna.

Ku ongola vuvabyi.

(a) Wansati loko a vabyeriwa hi nuna u fanele ku tivisa vatswari va nuna leswaku a nga pfukanga. Wa swi kota ku nwi lavela n'anga. Ya ha ri fanelo ya yena ku nwi swekela lambazi (vuswa le'byo vevuka) ni ku nwi tshivelela ndzilo.

(b) Loko ku vabya nkulukumba loyi a nga teka tshengwe, u fanele ku hlayisiwa hi nsati lo'nkulu, hikuva hi yena hosi ya laha mutini. Hi yena loyi a fanelaka ku nwi ongola hambiswo ya hetelela hi ku biha.

(c) Hikwavo la'va taka e ku kambeni ka muvabyi va kuma yena ni ku vutisa yena ku tiva leswi vuvabyi byi yimiseke xiswona; ni loko kumbe a tshuka a fa, hi yena loyi a nga ta va komba hilaha swi fambeke ha kona.

(d) Na swona swa endleka leswaku nsati lo'nkulu a chava ku ongola nuna loko a vabya. A nga tshikela lo'ntsongo ntirho wolowo. Loko a endlile mhaka le'yo tano wansati a nga ha swi koti ku dya

16 ndzhaka, a nga tekeriwa vukulukumba bya yena byi nyikiwa loyi a nwi tlhandlamaka, loyi a nga yena a nga nwi hlayisa.

17 3. Ntirho wa wansati e ku akeni ka yindlu.

1 Ku aka yindlu i ntirho wa vavanuna. Wanuna u ta ku loko a hlengeletile hikwaswo le'swi lavekaka ku akeni ka yindlu, yi ta celeriwa, yi valeriwa, yi betsiwa. Loko leswo swi herile, wansati u ta fanela ku yi phama. Hakanyingi a nga tirhi a ri yexe, a nga rhamba vakatikulobye loko a ri wa le tshengweni, kumbe a endla tsimu va nwi pfuna vasati va muti.

2 Byanyi byi ta tsemiwa ni ku rhwariwa byi vuyisiwa laha kaya hi yena wansati; ni nkarhi lowu wanuna a akaka lwangu, wansati yena u ta va a ri karhi a ya e mahlweni ni ku hada (hweva) byanyi, byi ko byi ringana ku fulela yindlu leyi.

3 Na kona ku phama yindlu a yi phamiwi kanwe, kambe ya vuyetiwa kumbe kambirhi kumbe karharhu. Ra vurharhu kumbe ra vumune yi phamiwa hi misava le'yi nga olovisiwa ku kota loko o nge vo chuchutsa; ku sasa. Ku chuchutsa i ntirho lo'wu endliwaka hi vavasati ni vuxika ku pfuxa tindlu ta vona, ku ti endla leswaku ti va tintswa makhumbi lawa.

4 Ku lunghisa laha hansi na wona i ntirho wa wansati. U ta sungula hi ku ba hi xibo; a ba swinene yi ringana. Lomu ku nga ni swikhedyaana u tatisa hi misava, a ba ku ko ku ringana. Ndzhaku u ta sindza hi misava, ngopfu va tolovela ku sindza hi xirhuvo, kutani va rhidela. Loko va etlerisile misava swinene, yi vupfile, ku sindziwa hi vulongo.

5 Loko yi ri yindlu le'yi nga ni xitiko e xikarhi kona ka tlakusiwa laha xitikweni. Leswi swi tala ku endliwa e ndlwini leyi ku tshiveriwaka ndzilo e ka yona; kumbe yindlu ya mukhegula hikuva yena u pfumala ndzilo hakanyingi.

6 Madulu yo hlayisela mavele ni tindluwa ni timanga ni timbewu ta tinxakaxaka loko swi akiwile wansati u ta fanela ku swi phama.

17 Mitirho ya nsati e ka swa le Masinwini.

18 1 Masimu ya wansati ma hlayile. Wansati u fanele ku va ni nsimu ya mavele; u fanela ku va ni ntanga, kumbe mitanga loko swi koteka. Laha ku nga ni ndzimu le'yinene, u ta byala mavele ya mitanga, ni tinwhembe ta miroho; loko ku fika mikarhi ya ku byala matambala na yena u ta va ni nsimu ya kona. Tshangava ra timanga, tshangava ra tindluwa, hikwaswo leswi hi le'swi fanelaka loko swi endleka.

2 Wansati u chivirikela mitanga ya yena swinene, u swi tsakela ngopfu hikuva swa nwi kurisa. Swi nwi endla hosi ya muti hikunene loko a swi kota ku ya tshaha e nsinwini ya yena, a ta veka swa nyuku wa yena e mahlweni ka nuna ni vana va yena.

3 Vanwana vavasati va kona la'va lolohaka; la'vo tano va bisana huwa ni vanuna, hikuva wanuna a nga swi lavi leswaku nsati wa yena a loloha. Nkarhi wunwana nuna a nga ka a nwi ba.

4 Ku loloha i mhaka ya tingana; ya nyenyetsa, kambe a hi mhaka le'yi nga dlayaka vukati.

5 Malembe lawa ku rimiwa hi swifuwo. Ntirho wa vavasati i ku hlakula ni ku tshovela. Kambe la' va rimaka lomu ka tintshava, lomu va nga kotiki ku rima hi swifuwo vona va ha bohekile ku rima hi mavoko.

6 Loko wansati a loloha, a nga swi koti ku hatla a hlakula mavele wa ha ri nkarhi nuna wa swi kota ku hatlisa a nwi pfuna mavele ma nga si dyiwa hi nhova.

Vuhlayiselo bya timbewu ta va-Xisati.

1 Nsati wunwana ni wunwana u ni laha a hlayiselaka kona timbewu ta yena. Mavele hi tinxaka ta wona. Loko ku laveka madulu, u akeriwa wona. Yena nwini u ta phama, a chuchutsa a chela timbewu ta yena. Loko ku laveka nkundla u ta celeriwa wona a chela kona mavele ya yena.

2 Na yena wanuna mavele ya yena a ma pfangani ni ya vanwana. Loko vasati va pfunile, mavele ya vona ma swi kota ku tlulela,

18 wanuna u to xavisa ya yena; kasi loko va helelwa va ha ri e
mpfhukeni u va avela ya yena.

19 3 Loko mavele ma upfile kutani ma pfumala laha ma nga
hlayiseriwaka kona hikokwalaho ka vulolo bya wanuna eku aka switlati
kumbe madulu swi ta karhata yena hikuva u ta fanela ku singila (ku
xavela ndyangu mavele la'ma nga onhaka hikokwalaho ka vusopfa bya
yena. Hambi swi ri tano swi ta onhaka vavasati va ri karhi va vula,
va holova.

4 Laha ku nga hava wanuna, vavasati va swi kota ku enga
byalwa ni loko byi ri vuputsu va kombela vanwana ku va pfuna hi ku
va akela.

MADYIWELE YA MAVELE.

1 Wansati wunwana ni wunwana u dya mavele ya yena ni vana va
yena ni nuna wa yena. Loko va gungundzile, va vika e ka nuna. Nuna
wa vona u ta va avela hi ku ringana. Loko wunwana a heta vanwana va
nga si heta, u ta tlhela a va avela hi ku ringanisa hikwavo ka vona;
hikuva loko a nga endli sweswo u ta va a lumeka ritswha. Ku dya
la'va rhandziwaka. Ku nyika hikwavo hi ku ringana i ku timela
ritswaha. Mhaka leyi ya fana swinene ni hi tlhelo ra swilo hikwaswo
leswi wanuna a nyikaka vasati ni vana. Swi fanela ku pimiwa hi ku
ringana nkarhi wunwana ni wunwana loko va nyikiwa.

2 Loko vasati va hangalakela munhu hi ku ka va nga hlayisiwi,
a hi nandzu wukulu ngopfu; ko biha kona ku vulavula. Loko mhaka yo
tano yi nga tshuka yi ya fika ehubyeni yi ta tsandza wanuna. I
fanelo ya wanuna ku hlayisa vasati va yena; loko ku ri ni ndlala wa
singilela (hi leswaku u va lavela swakudya); na swona swo ambala u
fanele ku vona leswaku va na swona. Wanuna u, fanele ku ringeta
leswaku va ndyangu va pfumala le'swi tlulaka matimba ya yena; kasi
hikwaswo leswi a fanelaka ku swi kuma loko a nga lolohi, va fanela
ku swi kuma.

3 Loko va kota ku heta mavele hi nkarhi wunwe swi ta va swi
nwi fambele swinene loyi wanuna, hikuva va to pimeriwa kanwe, ku nga
ri ni leswaku loko ndzi nga va fanisi va ta ndzi karhata.

20 4 Loko ndlala yi ri kona etikweni, wansati a dyile mavele a heta, wo vikela nuna wa yena. Wanuna loko a nga swi koti ku singila leswaku va kuma swakudya, wansati u ta ya eka rikwavo a ya vika ndlala. Va ka vona va ta swi kota ku phalala va ta pfuna hi swakudya.

5 Wansati a nga swi koti ku suka evukatini hi nhloko, a ku u hlongola hi ndlala. Wansati a nga swi koti ku tshika wanuna a ya ka wunwana laha ku xurhiwaka (laha va dyaka). Munhu a hi mbyana yi vitaniwaka hi rikari (xihalu); na swona munhu a hi huku yi vitaniwaka hi tshuri.

6 Loko timhaka ti ko ti fika laha ndlala yi xungetaka ku dlaya evukati, ku tshamisiwa ehansi ku vulavuriwa. Loko vusopfa byi ri ni loyi wanuna u ta kombisiwa byon, a mhaka yi herisiwa.

7 Wansati loko o tifambela ku nga twakalanga nchumu, a ku yena u hlongoriwile hi ndlala evukatini, (hi leswaku ku suka ka yena ku nga kaneriwanga), a nga vuriwa xiphukuphuku; a nga tekeriwa vana, na yena tata wa yena a nga hlantisiwa xuma lexi a nga xi dya.

8 Manguvalawa swa endleka leswaku wansati a suka e vukatini, a ku u hlongola hi ndlala. Va-rikwavo va to tlherisa xuma le'xi nga nwi lovola; hikuva loko va nwi tlherisela ka nuna wa yena hi matimba, wo tlhela a baleka, kumbe a pfanga ni ku tlulela a ya eka wunwana wanuna. Masuku yo hundzuka nghoma ya chela.

Xikombiso: Nyavana, Nwa-Muswazi, a a tekiwile hi va ka Valoyi. A a ri nsati wa vuhlantswa. Loyi wa hosi ya yena a nwi hanyisa hi ku nononhwa ngopfu, hi tlhelo ra swakudya. Hi loko Nwa-Muswazi a suka a tifambela handle ka ku komba vanwana emhaka. Loko timhaka ti ya e hubyeni swi kumeka leswaku u lo tisukela, a ku na loyi a tivaka le'xi nga nwi susa. Hi loko Commissioner a nyika loyi wanuna wa ka Valoyi evana; Na yena Muswazi a hlantisiwa xuma lexi a nga xi dya.

21 Nyavana a tlhela a ya tekiwa kambe hi va ka Homu. Va ba xuma wa ta nwi lovola. Malembe manbirhi ma nga si hundza, Nyavana a sukela vukati le'byintswaha a ya tekiwa hi vanwana vavanuna. Hi loko na vona va ka Homu va ya kutsula xuma xa vona e ka Muswazi. Sweswi Nyavana

21 a nga ha lovorwi, wo tekiwa ntsena, a titshamela.

Jamela nkata Xikhokheyana wa ka Mkhawana a a ri ni vasati vambirhi Vasati lava a a va akele miti mimbirhi. Nkarhi wunwana a a tshamisa ka wunwana, nkarhi wunwana e ka wunwana. Miti leyi a yi vandzekene. Siku rinwana u te loko a ku u ya e ka loyi wunwana wansati o kuma ko fana ni kwala. Wansati a fambile ni vavanuna vanwana. A tekile swihlangi swimbirhi swa ka Mkhawana (mufana ni nhwanyana) a famba na swona. Hi loko nuna a teka munghana, va teka ma-pass, va famba va lava loyi wansati lomu maplasini. Loko va fika kunwana vo twa leswaku a va ri kwala; loko va fika kunwana vo twa va ku a va ri kwala, sweswo-sweswo va ko va helelwa hi timbuva va tlhelela ekaya.

Xikhokheyana wa ha tlhelerile kona e ku laveni. Wansati u lo tisukela a tifambela e handle ka mhaka.

END S. 862